

Sveikas, šeštoke!

Tavo rankose lietuvių kalbos užduočių sąsiuvinis. Esi šaunuolis, kad sieki gramatikos žinių, nes kuo benorėtum tapti užaugęs – mokslininku, gydytoju, kari-ninku, astronautu, – pirmiausia privalai būti raštingas.

Sąsiuvinyje yra 11 temų. Pirmoji skirta penktos klasės, o paskutinė – šeštos klasės kursui pakartoti. Visos parengtos pagal *Atnaujintą lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo bendrąją programą* (2016 m.).

Kiekvienoje temoje yra po 10 užduočių. Rasi daug užduočių, kuriose pavarto-ti lietuvių liaudies išminties perliukai: juokingi priežodžiai, taiklios patarlės, pa-šmaikštavimai. Pats pamatysi, kiek juose minties įtaigą sustiprinančių sinonimų, metaforų, palyginimų, frazeologizmų! O kiek atrasi Tau negirdėtų lietuviškų žo-džių! Linkiu ne vieną jų įsiminti – turtinti savo kalbą ir žodyną. Amžių patikrinta senolių išmintis pravers bet kada.

Paskutinė kiekvienos temos užduotis – įdomioji. Atlikdamas ją sužinosi, kaip atsirado Visata ir gyvybė, ką slepia vandenynai ir koralų rifai, kuo ypatingi vabz-džiai ir kas pasakytina apie dramblius, kokia sparta sklinda telefono signalai ir dar daug kitų įdomių dalykų. Tikiu, kad esi smalsus, tad jei sudomins mokslo, gamtos, technologijų pasaulio įdomybės – skaityk enciklopediją „Noriu žinoti“. Retesnių žodžių reikšmės yra pateiktos, bet jei pasitaikytų Tau nesuprantamų žo-džių – jų reikšmių ieškok „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (<http://lkiis.lki.lt/dabartinis>), „Lietuvių kalbos žodyne“ (www.lkz.lt) arba „Tarptautinių žodžių žodyne“ (www.zodziai.lt).

Kiekvienoje užduotyje reikės įrašyti po 10 raidžių arba teisingai parašyti žo-džius. Užduoties įvertis – 10 taškų. Didžiausias galimas vienos temos taškų skai-čius – 100. Atlikęs visas užduotis, rasi taikytinas rašybos taisykles ir nuorodų į internetines svetaines, taigi galėsi pasitikrinti, o tada jau įsivertinti. Pagal lentelę apskaičiavęs taškus sužinosi savo pasiekimų lygį ir pažymį. Atsakymus rasi prie leidinio anotacijos www.sviesa.lt.

Linkiu rinkti šimtukus!
Autorė Auksė Petruševičienė

Turiny

- 1 Tarptautinių žodžių rašyba / 4
- 2 Sudurtinių žodžių rašyba / 9
- 3 Daiktavardžių priesagų rašyba / 14
- 4 Tikrinių daiktavardžių rašyba / 19
- 5 Būdvardžių laipsnių ir įvardžiuotinių formų rašyba / 24
- 6 Būdvardžių priešdėlių ir priesagų rašyba / 29
- 7 Veiksmažodžių šaknies balsių kaita ir nosinių raidžių rašyba / 34
- 8 Veiksmažodžių laikų ir nuosakų rašyba / 39
- 9 Veiksmažodžių asmenavimas ir priesagų rašyba / 44
- 10 Vientisinių, sudėtinių sakinių ir tiesioginės kalbos skyryba / 49
- 11 Kartojimas / 54

Tarptautinių žodžių rašyba

I. ATLIK UŽDUOTIS

1

Įrašyk galūnes.

1. Restorane mama užsisakė rag ____ (valgis iš smulkiai pjaustytos mėsos arba žuvies, troškintos su daržovėmis ir aštriais prieskoniais). 2. Aš labai mėgstu bulvių piur ____ (trintų daržovių arba vaisių tyrė). 3. Karalius varguoliui davė penkis eki ____ (senovinė Prancūzijos auksinė, vėliau ir sidabrinė moneta). 4. Mano brolis lanko karat ____ (japonų savigynos be ginklo sistema ir sportinių imtynių rūšis, pagrįsta rankų ir kojų smūgiais į pažeidžiamiausias kūno vietas). 5. Moteris vilkėjo dailų pik ____ (tankus medvilninis arba dirbtinio šilko audinys su reljefiniu raštu) kostiumėlį. 6. Kitoje gatvės pusėje kapitonas išvydo grafien ____ Šefild ir led ____ (Didžiojoje Britanijoje aristokratės moters titulas arba mandagus anglų kreipinys į moterį) Vinster. 7. Savaitgaliais su šeima mėgstame ruošti barbeki ____ (maisto, paprastai mėsos, kepimas ant žarijų, naudojant metalines groteles turintį prietaisą, lauke ir būnant draugijoje). 8. Aš svajoju išmokti šokti tang ____ (pramoginis šokis). 9. Vakaraš mes dažnai žaisdavome lot ____ (žaidimas specialiais kauliukais ir kortelėmis, kuriuose surašyti skaitmenys).

/10 taškų/

2

Išlinksniuok.

V. kas? kailinis manto, įdomus interviu, smagi karaokė

K. ko?

N. kam?

G. ką?

Įn. kuo?

Vt. kur?

/10 taškų: už kiekvieną be klaidų užpildytą linksnio eilutę gauni 2 taškus. Jei eilutėje gerai išlinksniavai 3–4 žodžius – 1 taškas, jei 1–2 žodžius – 0 taškų/

3

Kuriame žodyje reikia įrašyti **eu**, kuriame **(i)au**? Nurodyk rodyklėmis.

____ reka (džiaugsmo šūksnis, ką nors atradus)

k ____ rymė (skylė, plyšys, anga)

____ ritmija (tolygus pasikartojimas, muzikos, šokių, kalbos ritmiškumas)

l ____ kemija (kraujo liga)

l ____ kažolė (augalas)

ps ____ donimas (slapyvardis)

n ____ kstytis (debesuotis, ūktis)

n ____ tralus (nedalyvaujantis)

ž ____ rus (piktas, griežtas, bejausmis)

pal ____ bos (laikinas karo veiksmų sustabdymas)

eu

(i)au

/10 taškų/

4

Kur reikia, įterpk **j**, ir surašyk žodžius į lentelę.

Fel ____ etonas (literatūros žanras, nedidelis satyrinis kūrinys); kuri ____ ozas (keistas, komiškas įvykis, juokinga aplinkybė); mili ____ onas; legi ____ onas (Romos kariuomenės vienetą); fortepi ____ onas; kur ____ eris (pasiuntinys); melchi ____ oras (metalo rūšis); inici ____ avimas; inici ____ atorius; antikva-ri ____ atas (senienų parduotuvė).

Reikia įrašyti j	Nereikia įrašyti j

/10 taškų/

5

Išbrauk netaisyklingai parašytus žodžius.

Neurastenija – niaurastenija (nervų sistemos liga), niauronas – neuronas (nervinė ląstelė), reumātas – riaumatas (liga), riaumojimas – reumojimas (žvėries skleidžiamas garsas), keulia-bulvė – kiauliabulvė (smulki, prasta bulvė), liaupsinimas – leupsinimas (garbinimas, šlovinimas), žeuberė – žiauberė (kietas duonos plutos kraštas), siautėti – seutėti (išdykauti, šėlti, dūkti), pliau-ritas – pleuritas (plaučių liga), teutonai – tiautonai (kryžiuočiai).

/10 taškų/

10

Įdomioji užduotis

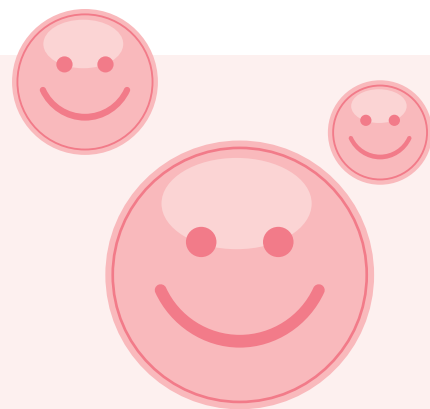
(įrašyk praleistas raides).

Ar žinai, kas yra Didysis sproginas?

Yra nuomonių, kad maždaug prieš 14 milijardų metų Visata dėl nežinomų priežasčių materiją lizavosi tiesiog iš nieko. Iš pradžių Visata buvo gerokai mažesnė už atomą, o vėliau per vieną sekundą išsiplėtė iki trilijono kilometrų – šis vykis vadinamas Didžiuoju sproginu. Laikas pradėjo egzistuoti tik tada, kai atsirado Visata, todėl nėra prasmės klausti, kas buvo anksčiau. Tuo pat metu pradėjo egzistuoti ir erdvė. Didysis sproginas – tai ne medžių gos sproginas erdvėje, o pačios erdvės išsiplėtimas.

Iš pradžių Visatą sudarė grūnoji energija, bet per vieną trilijoninę sekundės dalį energija, virsdama medžiaga, paskleidė didžiulį už atomą mažesnių dalelių rūką. Prireikė net 400 tūkstančių metų, kol dalelės pakankamai atvėso ir susidarė atomai. Tada per 300 milijonų metų iš atomų susiformavo planetos, žvaigždės ir galaktikos. Didžiuoju sproginu prasidėjęs plėtimasis tęsiasi iki šiol, ir daugelis mokslininkų mano, kad jis truks amžinai. Visata tokia didelė, kad tiesiog neįmanoma jos suvokti – gal net begalinė...

/10 taškų: pasikartojančius žodžius skaičiuok kaip vieną/

II. PASITIKRINK

Jei abejoji, ar teisingai atlikai visas užduotis ir surinkai 100 taškų, perskaityk taisykles, grįžk prie užduočių ir ištaisyk klaidas.

- / Sudurtinių žodžių kamienai negali būti jungiami balse *e*.
- / Kai kurių sudurtinių žodžių viduryje gali būti išlikusios pirmojo dėmens galininko galūnės *-q, -j, -u*.
- / Kamienai gali būti jungiami ir be jungiamųjų balsių. Susidūrus dviem priebalsiams, galimas jų suskardėjimas, suduslėjimas arba susiliejimas.
- / Sudurtinių žodžių šaknyse išlieka ilgosios balsės.

Apie sudurtinių žodžių rašybą rasi internete:

- <https://bit.ly/2BIOXeE>,
- <https://bit.ly/2TqEJAp>,
- <https://bit.ly/2OU9n1B>.

Žodžių rašybą patikrink „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“

(<http://lkiis.lki.lt/dabartinis>).

Nežinomų žodžių reikšmių ieškok šiame ir kituose žodynuose:

„Lietuvių kalbos žodyne“

(www.lkz.lt),

„Tarptautinių žodžių žodyne“

(www.zodziai.lt).

AŠ PALAIKAU AUTORIU,
TODĖL NEKOPIJUOJU!

III. ĮSIVERTINK

Užduotys	Tškai	Surinkai taškų	Pasiekimų lygis									
1 užduotis	10		nepatenkinamas		patenkinamas		pagrindinis			aukštesnysis		
2 užduotis	10		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3 užduotis	10		0–14	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–84	85–94	95–100
4 užduotis	10											
5 užduotis	10											
6 užduotis	10											
7 užduotis	10											
8 užduotis	10											
9 užduotis	10											
10 užduotis	10											
Iš viso	100											

AŠ PALAIKAU AUTORIU,
TODĖL NEKOPIJUOJU!